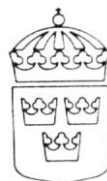

Motion till riksdagen

1988/89:A477

av Börje Hörnlund m.fl. (c)
Glesbygdsdelegationens roll för landsbygdens
utveckling

Mot.
1988/89
A477

Inledning

Vid mitten av 1800-talet var Sverige i huvudsak agrart till sin struktur. Ett drygt halvsekel senare hade landet omvandlats till en modern industristat med en helt förändrad social och ekonomisk struktur. Den förändrade näringsstrukturen innebar i korthet att arbetar- och företagargrupperna inom industrin – i förhållande till antalet sysselsatta inom jordbruket – ökade kraftigt från slutet av 1800-talet. En av förutsättningarna för industrialiseringsprocessen var den goda tillgången på arbetskraft inom jordbruket. Befolkningstillväxten på landsbygden var under 1800-talet mycket kraftig och då i synnerhet bland den egendomslösa delen av befolkningen.

Befolkningsökningen medförde att de obesuttna fick allt svårare att erhålla stadigvarande sysselsättning inom jordbruket. Industrialiseringsprocessen innebar att dessa grupper fick helt andra utkomstmöjligheter än tidigare. Under 1800-talets sista decennier lämnade de sämst ställda grupperna landsbygden i en allt större utsträckning och sökte sig till städer, industri- och brukssamhällen.

Under de senaste decennierna har en liknande omdaning av näringsstrukturen skett. På bekostnad av både jordbruk och industri växer ett "tjänste- eller informationssamhälle" fram. En allt större andel av befolkningen får sin utkomst inom de privata eller offentliga tjänstenäringarna.

Under 1900-talets lopp förstärks urbaniseringsprocessen alltmer och i synnerhet under efterkrigstiden, framförallt 1960- och 1980-talen, har en tillväxt av befolkningen ägt rum i de stora städerna på bekostnad av såväl landsbygden som de mindre tätorterna.

På samma sätt som utpräglade jordbruksbygder drabbades av avfolkning under mellankrigstiden och perioden efter andra världskriget och skogsbruksbygder drabbades mycket hårt av avfolkning under 50- och 60-talen genom skogsbrukets mekanisering, har under 70- och 80-talet utpräglade industribygder och industriorter fått vidkännas strukturomvandlingens negativa effekter. Det gäller framför allt orter med ensidig industristruktur, t ex i Bergslagen och delar av norrlandskusten. Områden med småindustri och mer mångsidig näringsstruktur, t.ex. i västra Småland och i Västergötland, har på ett helt annat sätt lyckats hävda sin ställning, och t.o.m. haft en positiv utveckling.

Befolkningsutvecklingen har inte varit entydig, även om huvuddragen varit avfolkning på landsbygden och av mindre tätorter.

I stora områden runt expansiva skol-, förvaltnings- och tjänstestäder har både landsbygd och småorter haft en positiv utveckling genom bosättning av pendlare. Detsamma kan ofta gälla runt industriorter som själva haft en negativ befolkningsutveckling. Denna tendens är ett bevis för att många familjer värderar landsbygds- och småortsmiljön högt som boendemiljö om försörjning och kommunikationer kan ordnas.

På vissa håll i landet har också områden fjärran från stora metropoler fått uppleva en positiv utveckling. Det gäller t ex Siljansbygden, och den tidigare nämnda småindustribygden i inre västra Götaland. Det finns där en stark småföretagarkultur som grund för denna positiva befolkningsutveckling.

Utvecklingen har dock inte varit likformig över tiden. Under början av 70-talet växte "den gröna vågen" fram och gav förnyat hopp till många bygder. Många människor lämnade storstäderna och försökte etablera en ny tillvaro på landsbygden. Denna tendens var förhärskande ända in på 80-talet. Men under 80-talet vände utvecklingen. Ett kärvare ekonomiskt klimat, med bl a kraftiga höjningar av resekostnaderna, var en orsak. En annan var den snabbt sjunkande lönsamheten i jordbruket.

– Ökad materiell välfärd

Industrialiseringsprocessen har emellertid för såväl Sverige som andra industriländer medfört en kraftigt ökad materiell standard för de enskilda människorna. De flesta i vårt land har genom industrialiseringen fått tillfredsställande levnadsbetingelser materiellt sett. Samhället har tillförts ekonomiska resurser för angelägna reformer på olika områden. Målsättningen med dessa reformer har bl a varit att skapa en likvärdig ekonomisk trygghet tillvaro och ett större inflytande över den egna livssituationen för de enskilda människorna. Samhället har vidare fått resurser till en förbättrad offentlig service.

Industrialiseringen har således i många hänseenden inneburit en positiv utveckling för både individ och samhälle. Parallellt med industrialiseringsprocessen har dock en riksdagsmajoritet mot centerns bestämda vilja fört en koncentrationsinriktad politik som gjort att centraliseringstendenserna i samhället kraftigt förstärks med bl.a. en allt starkare befolkningskoncentration som följd.

– Försämrad miljö

I storstäderna har den pågående befolkningskoncentrationen bl a inneburit försämrad social- och naturmiljö, kommunikationsproblem, dyrt boende m.m.

För landsbygden och dess tätorter har befolkningsunderlaget kraftigt minskat. Stora svårigheter har uppstått på grund av vikande befolkningsunderlag att kunna bära nödvändig offentlig och privat service. Landsbygden och dess tätorter har fått en kraftigt minskad andel av investeringar för underhåll och upprustning av infrastruktur, försämrad arbetsmarknad, minskat bostadsbyggande m m.

I en nyligen framtagen rapport från expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU) konstateras bl.a. att befolkningen i de mest

utsatta kommunerna minskat med nära 1 miljon invånare under det senaste decenniet. Detta har bl.a. inneburit en starkt snedvriden åldersstruktur i många avfolkningskommuner.

Mot. 1988/89
A477

I en partimotion om regionalpolitiken från centerpartiet föreslås bl a mot denna bakgrund kraftfulla satsningar för att åstadkomma en mer balanserad befolkningsutveckling i syfte att förbättra den regionala balansen. Det krävs såväl infrastrukturella insatser som företagsinriktade och individinriktade åtgärder om den nuvarande utvecklingen mot en allt större koncentration av både befolkning och näringsliv till några få områden skall kunna brytas. I föreliggande kommittémotion tar vi upp de problem regeringens koncentrationsinriktade politik medfört för landsbygden och dess tätorter samt lägger förslag till insatser för att ta till vara de resurser som finns på landsbygden och därmed skapa förutsättningar för en positiv landsbygdsutveckling.

Ideologiska utgångspunkter

Enligt centerpartiets mening kan kravet på en allsidig välfärd innefattande såväl goda ekonomiska levnadsbetingelser som en god livsmiljö bäst tillgodoses i ett decentraliserat samhälle.

Centern tror på den enskilda människans initiativförmåga, kreativitet, förmåga och vilja att ta ansvar och fatta självständiga beslut samt vilja till solidaritet och ansvarstagande.

Produktionsförutsättningar i form av mänskligt kunnande, samhällsinvesteringar och råvarutillgångar måste tas tillvara över hela landet. Det finns ett nära samband mellan ekonomisk utveckling och en bevarad ekologisk balans. En politik som inte tar hänsyn till kravet på en god miljö leder ofelbart till miljöskador som inte kan åtgärdas och därmed även till stora ekonomiska förluster för samhället.

En central del i en politik för en decentralistisk utveckling och en bra miljö är insatser för att utveckla landsbygden. En levande landsbygd med ett vitalt och differentierat näringsliv, fungerande service och ett öppet landskap m m har stor betydelse för långt fler än dem som är direkt engagerade i de areella näringarna. Det gäller alla som är bosatta på landsbygden och i dess tätorter men även för de större tätorternas befolkning. Landsbygden är en resurs som måste tas tillvara och utvecklas till gagn för hela Sveriges befolkning.

En positiv utveckling för landsbygden förutsätter en bättre samordning av planeringen inom och mellan olika samhällssektorer. Det krävs en helhets-syn från såväl beslutande politiska organ som statliga verk och myndigheter på central, regional och lokal nivå på planeringen av infrastruktur, bebyggelse, service m m om en positiv utveckling skall kunna uppnås. Det krävs en medveten vilja och en medvetenhet om att de insatser som görs måste inriktas på att främja landsbygdens utveckling – inte motverka den.

Konkreta politiska beslut måste ta sikte på att skapa förutsättningar för en mer balanserad befolkningsutveckling i landet som helhet. Vid sidan av generella åtgärder som syftar till att skapa en bättre regional balans krävs riktade insatser i avsikt att rusta upp och utveckla landsbygdens basfunktioner. En levande landsbygd förutsätter bra kommunikationer, närhet till skolor, en fungerande service m m. Målsättningen måste vara att "Hela Sverige ska leva".

Utvecklingen efter regeringsskiftet 1982 har medfört en allt kraftigare regional och inomregional obalans. Landsbygdens problem och framtidsfrågor har behandlats mycket styvmoderligt i samhällsarbetet. Mycket liten hänsyn har tagits till de speciella förhållanden som råder på landsbygden. I t.ex. den närings-, bostads- eller utbildningspolitiska planeringen negligeras nästan helt behovet av en positiv utveckling på landsbygden. Den socialdemokratiska politiken har i hög utsträckning haft udden riktad mot landsbygden och de mindre kommunerna.

Denna koncentrationsinriktade politik har förts samtidigt som den av Europarådet initierade s k landsbygdskampanjen pågått. Kampanjen syftar till att försöka vända den negativa utvecklingen för landsbygden i Europas länder.

Företrädare för regeringen har vid upprepade tillfällen gjort en mängd positiva uttalanden utan att i handling på något sätt följa upp dessa deklamationer. T.o.m. var möjligheterna att slutföra kampanjen ovissa eftersom man inte fick tillräckliga ekonomiska resurser. Med anledning av en centermotion anvisade riksdagen ytterligare medel under våren 1988 så att kampanjen kunde fortsätta. Andra exempel på regeringsbeslut som går helt stick i stäv med denna kampanj är att:

- Regeringen har drivit igenom slopat sysselsättningsstöd i stödområde C
- Regeringen har försämrat skatteutjämningen för utsatta kommuner
- Regeringen har slopat stödet till investeringar i alternativa energikällor
- Regeringen har starkt minskat pengarna till länsvägnätet
- Regeringen har ordentligt minskat stödet till enskilda vägar
- Höjd kilometerskatt och höjd bensinskatt drabbar mest landsbygden
- Regeringen har tagit bort stödet till den kollektiva landsbygdstrafiken
- Regeringen tar bort ca 2 200 arbetstillfällen från församlingarna genom att omorganisera folkbokföringen, vilket i huvudsak drabbar kvinnor i glesbygd. Omorganisationen genomförs trots en merkostnad av ca 250 milj. kr. Medel som i stället kunde gått till landsbygdsutveckling.
- Regeringens politik leder till att ca 50-talet mindre försäkringskassekon-
tor upphör.
- M m, m m .

Det senaste exemplet i raden på åtgärder som missgynnar landsbygden är upptrappningen av den garanterade räntan för ombyggnadslån och en neddragning av det oprioriterade byggandet för att stoppa ombyggnadsverksamheten i syfte att styra över resurserna till nyproduktion. Regeringens ursprungliga förslag hade kraftigt missgynnat ombyggnadsverksamheten på landsbygden. Genom bl.a. initiativ från centern kunde dock reglerna för ombyggnadsverksamheten modifieras på ett för landsbygden positivt sätt.

Sammantaget har regeringen på kort tid fattat ca 50-talet beslut som motverkar landsbygd och småorter. Det är däremot mycket svårt att hitta ett enda beslut som är till landsbygdens och de små orternas fördel. Regeringens koncentrationsinriktade politik har också fått genomslag i de statliga verkens agerande. Posten, televerket, SJ m fl har genomfört och planerar ytterligare försämringar av servicen för landsbygdens folk.

Denna politik skall jämföras med vad dåvarande industriministern framhöll vid sitt tal på Skansen sommaren 1988 då budkavlar från hela landet överlämnades till företrädare för de politiska partierna. Industriministern konstaterade "att 35 000 människor har deltagit i studiecirklar, vars syfte är att ta fram lokala handlingsplaner och utvecklingsprojekt. Uppemot 150 000 människor har varit med i lokala utvecklingsgrupper. Uppemot 800 bygdekommittéer har anslutit sig den Nationella Folk rörelsekommittén."

Industriministern underströk vidare att "Hela Sverige ska leva-kampanjen är den största mobiliseringsrörelsen någonsin på den svenska landsbygden. Nu måste vi också se till att den kraften hålls vid liv också i framtiden".

Den enda konkreta åtgärd som industriministern aviserade från regeringens sida var dock att den regionalpolitiska utredningen skulle få pröva de uppslag som kommit fram via landsbygds kampanjen. Detta innebär att några konkreta beslut i anledning av kampanjen först kan fattas om 2-3 år.

Landsbygds kampanjen "Hela Sverige ska leva"

På initiativ av Riksförbundet för hembygdsvård bildades 1987 den Nationella folk rörelsekommittén för en levande bygd och natur. Kommitténs uppgift har varit att stimulera och initiera folk rörelsernas arbete inom ramen för europarådets kampanj i Sverige i samverkan med glesbygdsdelegationen under tema "Hela Sverige ska leva".

Kommittén skall avsluta sitt arbete i april 1989 med en "landsbygdsriksdag".

En av de viktigaste effekterna av landsbygds kampanjen är att idéer och förslag till många konkreta utvecklingsprojekt tagits fram av landsbygdens folk. Det är av avgörande betydelse för en positiv utveckling att människors engagemang tas till vara omgående. Det finns en uppenbar risk att regeringens agerande skapar en misstämning och resignation. De vackra orden har hittills inte varit något värda.

Det är därför nödvändigt att de krav och förslag till åtgärder som framkommit genom kampanjen leder till omedelbara insatser från samhällets sida.

De krav som ställs i de länsvisa sammanfattningarna är en sammanfattning av de förslag som framkommit genom de många lokala aktiviteter som genomförts. Kraven i de länsvisa sammanfattningarna är i mångt och mycket identiska. Det ställs framförallt krav på upprustning av kommunikationerna. Ökade resurser för ett förbättrat vägnät är ett av de mest centrala kraven.

Vidare framhålls vikten av ett mer flexibelt bostadsbyggande på landsbygden. Det understryks bl.a. att även smålägenheter med hyresrätt måste byggas på landsbygden och i dess tätorter avsedda för både ungdomars och pensionärers behov. Ytterligare ett centralt krav är att skolans skall finnas och de små skolorna bevaras.

Många skilda förslag finns som rör möjligheterna att utveckla landsbygdens näringsliv. Framförallt genom framtidssatsningar som gynnar småföretagsamheten och underlättar kombinationssysselsättningar samtidigt som man vill slå vakt om landsbygdens basnäringar. Kritiken mot förslag till förändringar i beskattningen som anses missgynna landsbygden, ex höjd

bensinskatt och borttagande av resavdraget för arbetsresor, är kompakt.

Vikten av olika typer av stöd för att bibehålla och upprätta servicefunktioner, bevarat kulturlandskap, utvecklat kulturliv, förenklad offentlig administration m.m. är andra exempel på förslag som framförs. Det bör slutligen understrykas att man genomgående betonar nödvändigheten av en levande landsbygd som ett led för att motverka miljöförstöringen och för en bibehållen bra livsmiljö både i storstad och glesbygd.

Ett bibehållet engagemang och fortsatt framtidstro hos de många människor som deltagit i landsbygdskampanjen förutsätter att ovan redovisade idéer och förslag omsätts i konkret handling. Ett fortsatt utredande leder till att entusiasmen svalnar och att planerade insatser inte kommer till stånd.

Regeringens passivitet och brist på vilja till konkreta insatser är mot denna bakgrund trist. Utarmningen av landsbygden har under det socialdemokratiska regeringsinnehavet gått mycket långt. I vissa delar av landet krävs kraftfulla och omedelbara insatser. Utflyttningen måste vändas in i inflyttning om inte många kulturbygder skall dö ut inom några få år.

Det krävs enligt vår mening att landsbygdskampanjens intentioner och idéer omsätts i praktiken och – på grundval av bl.a. de förslag som framförts i kampanjen – riksdagen tar beslut om konkreta riktlinjer och resurser för att utveckla landsbygden med målsättningen att ge begreppet "Hela Sverige ska leva" ett reellt innehåll.

Enligt vår mening måste, mot bakgrund av den passivitet statsmakterna hittills visat, landsbygdskampanjens arbete fullföljas. Det bör lämpligen ske genom en fortsatt folkrörelsesamverkan. En sådan kommitté skulle ha som uppgift att ta till vara och initiera aktiviteter som syftar till en utveckling av landsbygden på central, regional och lokal nivå. Målsättningen skall vara att återta den eftersläpning som landsbygden fått vidkännas framförallt gentemot de större tätortsregionerna.

Vidare bör enligt vår mening glesbygdsdelegationen få i uppdrag att analysera effekterna av statliga myndigheters och verks åtgärder för landsbygden. Delegationen bör därvid särskilt beakta där flera var för sig mindre åtgärder sammantaget leder till att infrastruktur, sysselsättning och service undergrävs på landsbygden och dess tätorter. Glesbygdsdelegationen bör kontinuerligt i en särskild rapport redovisa effekterna av myndigheter och verks agerande. Detta bör ges regeringen till känna.

Centerförslag till åtgärder för att utveckla landsbygden

Den allt kraftigare befolkningskoncentrationen efter regeringsskiftet 1982 skadar stora delar av vårt land. Utarmningen har nu gått så långt att en inflyttning krävs till många områden om de skall ha en reell chans att långsiktigt överleva.

Den första förutsättningen härför är att statsmakternas beslut är så utformade att resurser över hela det politiska fältet tillförs landsbygden i rättvis omfattning. Detta i stället för att som nu föra en politik som utarmar bygderna. En positiv utveckling för landsbygden måste bygga på att landsbygd, småorter och småkommuner behandlas rättvist av statsmakterna.

Vi vill understryka att en utveckling av hela vårt land förutsätter en helhetssyn på planeringen av infrastruktur, bebyggelse, service, kulturutbud m.m. Utifrån dessa utgångspunkter bör ett åtgärdsprogram för landsbygden med nedan redovisad inriktning läggas fast.

Mot. 1988/89
A477

Målsättning för befolkningsutveckling och bebyggelseplanering

Hittills har synen på landsbygdens befolkningsutveckling varit ytterst passiv. Landsbygdsbefolkningen har setts närmast som en restpost i statistiken. I en del kommuner har man dock haft målsättningar om att utveckla vissa mindre tätorter för att på så vis ge ytterområdena en tillräcklig styrka. Detta har varit bra, men det måste utvecklas i många fler kommuner. Vi måste ha en aktiv befolkningsplanering där målsättningen ska vara bibehållen eller ökad befolkning i alla delar av landet. Den kommunala planeringen bör starkt verka för att varje socken/församling får en positiv befolkningsutveckling. I norra Sverige bör den enskilda byn vara utvecklingsenhet.

På de flesta håll måste "svaga länkar i kedjan" förstärkas, dvs på många små orter måste målsättningen vara ökad befolkning. Endast med ett tillräckligt tätt nät av småorter som utvecklas kan vi på sikt garantera likvärdiga levnadsbetingelser i alla delar av landet.

Det måste betonas att vi inte ser det statistiska begreppet "tätort" som gräns nedåt för en befolkningsutveckling. På åtskilliga håll är tätortsnätet alltför glest för att motsvara kraven på service och närhet för landsbygdsbefolkningen. Från kommunernas sida bör man sträva efter att ta fram byggnadsplaner anpassade till en sådan decentraliserad bebyggelsestruktur. Aktiva ansträngningar måste sättas in för att skapa sysselsättning, pendlingsmöjligheter, service osv. Men i ett första steg är det avgörande att både stat och kommun anger som mål att även dessa minsta orter ska utvecklas. Bebyggelse i den rena glesbygden kan inte på samma sätt planeras.

Insatser för bevarad och förbättrad infrastruktur

Enligt vår mening krävs omfattande satsningar för att bevara och förbättra landsbygdens infrastruktur. Vi föreslår omfattande insatser för utveckla infrastrukturen och stimulera arbetsmarknad och näringsliv över hela landet. Dessa innebär bl a:

- Kraftiga uppräknings av länsanslagen för att med lokaliserings- och glesbygdstöd skapa bättre förutsättningar för investeringsprojekt och arbetstillfällen i länen om sammanlagt mer än 600 milj kr. Totalt föreslår vi 1 350 milj. kr. för detta ändamål, varav 400 milj. kr. till glesbygdstöd
- Särskilda medel avsätts för att främja landsbygdens utveckling om totalt 200 milj
- Ett tioårigt program för förstärkning och beläggning av länsvägnätets grusvägar. Vi föreslår för nästa budgetår ett riktat anslag om 500 milj kr för samtidig förstärkning och beläggning av grusvägar.
- Ett öre/kWh av vinsterna från vattenkraften skall återföras till de regioner där vattenkraftselen produceras. Detta ger dessa regioner ett årligt tillskott på 600-700 milj. kr.

- Den kommunala skatteutjämningen förbättras kraftigt till ett belopp utöver regeringens förslag på 1,7 miljarder
- Vi föreslår åtgärder för att öka bostadsbyggandet i regioner som nu har bostadsbrist. Stimulansbidrag utgår till kommunerna om 150 milj kr. Förslaget riktas till byggande av smålägenheter.
- Vi föreslår ett program för upprustning av VA-nätet i kommunerna. 100 milj kr i stimulansbidrag avsätts till detta ändamål för i första hand orter med ledig entreprenadkapacitet.
- Betydande satsningar görs för småföretagsamheten genom att bl a arbetsgivaravgifterna sänks med 5 % på en lönesumma upp till 500 000. Inga avgifter tas ut på egenföretagare på det första basbeloppet. Det innebär ett minskat avgiftsuttag på mer än 10 000 kr. Skatteregler ändras i syfte att underlätta möjligheterna för småföretagsutveckling.
- Vi föreslår industriella satsningar för att stärka småföretagsutvecklingen m.m. om totalt 140 milj kr
- Insatser för utbildning och forskning ökas med över 500 milj kr. Profilen är klart decentralistisk.
- Vi föreslår ökat stöd till lantbruksnäringen för omställning och miljöförbättringar med över 300 milj kr
- Vi föreslår ökade resurser för arbetsmarknadsutbildning och bibehållt rekryteringsstöd om sammantaget 250 milj kr med flera insatser på skilda områden.
- Ökat stöd till kommersiell service som ryms inom anslaget till glesbygdstöd. Lanthandel har en mycket stor funktion att fylla på landsbygden. Denna fråga har ytterligare behandlats i en särskild centermotion om dagligvaruhandel.

Sammanfattningsvis innebär våra förslag på olika områden att mer än 5 miljarder avsätts i syfte att bredda och förbättra struktur och arbetsmarknad för framför allt landsbygd och dess centra.

Bostadsbyggande på landsbygden och dess tätorter

Bostadsbyggandet i småorterna har nästan uteslutande skett i form av friliggande småhus. Endast i utpräglade bruksorter och litet större samhällen har hyresfastigheter byggts. Denna bebyggelsestruktur gör det i allmänhet omöjligt för unga människor att bosätta sig i småorter direkt när de flyttar hemifrån. Likaså "tvingas" äldre och splittrade hushåll ofta att söka sig till större tätorter för att få bostad. Småorterna blir utpräglat segregerade, med i första hand familjer med två vuxna och "ungdomshushåll". Ungdomar över gymnasieålder, ensamstående kvinnor och äldre har svårigheter att finna bostäder. På så vis påskyndas helt i onödan utflyttningen från småorterna, och personliga band och släktband försvagas.

Det är nu nödvändigt att stimulera till byggande av smålägenheter i byar och småorter, både i form av hyreslägenheter och bostadsrätter. Kommunala bostadsstiftelser måste ta sitt ansvar men även nya ägar- och brukarformer bör prövas. Man kan t.ex. tänka sig att invånarna i mindre orter kooperativt äger hus som hyrs ut till ungdomar och äldre. Det är väsentligt att det även på landsbygden finns olika upplåtelseformer att tillgå.

Enligt vår mening måste också de försämringar som genomförts för ombyggnader rivas upp och de tidigare regler som gällde för räntenivåer återinföras.

Mot. 1988/89
A477

Utveckla landsbygdens näringsliv

Möjligheterna att vända den negativa befolkningsutvecklingen i många kommuner förutsätter en breddning och differentiering av näringslivet. Landsbygdens basnäringar jord- och skogsbruk med binärningar kan inte längre ensamt ge försörjningsunderlaget.

Det behövs därför såväl en nyetablering av företag som utveckling av befintliga företag utanför de areella näringarna. Småindustrier, hantverk, hemslöjd, turism m.m. är exempel på verksamheter som kan utgöra komplement till landsbygdens basnäringar.

På den rena landsbygden och i skärgården är sysselsättningen av naturliga skäl dock främst anknuten till jord- och skogsbruk med binärningar och fiske. Det är enligt vår mening väsentligt att i huvudsak all åkermark som i dag är avsedd för livsmedelsproduktion hålls öppen. Detta kan kräva ett nytänkande inom jordbruket och en vilja att pröva nya verksamhetsformer. Detta bör bl.a. kunna ske genom en mer differentierad produktion där jord- och skogsbruket t.ex. på ett aktivt sätt medverkar i förnyelsen av energisystemet. Odling av energigrödor och energiskog bör få stor betydelse vid denna förnyelse. Stimulanser för nya verksamhetsformer bör därför införas. En annan väsentligförutsättning för en sådan utveckling är att det finns en reell vilja hos statsmakterna att skapa en marknad för inhemsk drivmedeletanol. Inhemskt producerad drivmedeletanol bör därför få skattefrihet.

Centerpartiet anser även att fler enskilda människor bör ges tillfälle att på hel- eller deltid äga och bruka egen jord. Kombinationssysselsättningar och olika typer av brukningskombinationer är önskvärda och måste underlättas. Det är också särskilt viktigt att insatser görs för att förbättra kvinnors möjligheter att få sysselsättning på landsbygden.

Ett åtgärdsprogram för landsbygden måste även innehålla företagsinriktade och individinriktade stimulanser för lokalisering resp bosättning på landsbygden och i dess tätorter såsom t.ex. avskrivning av studielån vid bosättning i utsatta delar av landet.

Utlokalisering av tjänsteproduktion och förvaltning

En stor del av den ekonomiska tillväxten på senare år har skett inom tjänstesektorn, både privata och offentliga tjänster. Det är nödvändigt att denna tillväxt även kanaliseras till småorter och landsbygd.

Kommunerna kan här ta egna initiativ. Ett exempel är utlokaliseringen av Sollefteå taxiväxel till Junsele. Det finns ingen som helst anledning till att växeln måste sitta just i centralorten. Kontakten med chaufförerna sker ändå med radio, och med kunderna via telefon.

På liknande sätt skulle man inom all statlig och kommunal förvaltning kunna flytta ut enheter till mindre orter. Det kan antingen ske genom att hela enheter utlokaliseras eller genom att vissa funktioner utlokaliseras. Det kan vidare ske genom att vissa funktioner läggs ut på entreprenad till småföretag

och enskilda i småorter eller genom att arbete läggs ut som distansarbete. I anslutning till datastugor som byggs upp runt om i landet kan arbetsuppgifter fördelas till människor i orten som är i behov av arbete. Datastugan kan fungera som en mötesplats och kontaktpunkt för distansarbete.

Arbetsuppgifter som kan vara lämpliga finns på alla nivåer inom statlig och kommunal verksamhet. Alltifrån utrednings- och konsulttjänster till löneberäkningar, revision, registreringsarbete, fakturering osv.

Även vårdarbete kan på detta sätt decentraliseras till småorter och glesbygd. Detta måste dock ske med långsiktig planering och med aktivt stöd från patienterna. Det är heller inte rätt metod att – som nyligen föreslogs – i en akut situation transportera långvårdspatienter från Huddinge till Sollefteå. Det finns dock säkerligen hundratals patienter, t.ex. utan anhöriga, som skulle föredra vård av högre och jämnare kvalitet ute i landet än i en överbelastad vård i storstad.

Inom konvalescentvård, rehabilitering och friskvård finns stora möjligheter att ta vara på landsbygdens speciella miljö, kvalitéer och förutsättningar. På landsbygden har länge bedrivits missbrukarvård, kriminalvård och ungdomsvård. På senare år har även flyktingmottagningar inrättats. Många landsbygdsbor undrar om landsbygden alltid ska "ta hand om" det urbana samhällets avigsidor. En mer positiv syn säger att landsbygd och småorter kan erbjuda läkande och socialt fungerade miljöer samtidigt som arbetstillfällena skapas. Det är dock viktigt att den här typen av arbetsplatser utvecklas stegvis i nära samarbete med lokalbefolkningen för att undvika konflikter och samtidigt ta vara på befolkningens eget engagemang och intresse.

Turism

Det är nödvändigt att vid sidan av den framväxande massturismen kring vissa heta turistregioner, som t.ex. Jämtlandsfjällen och Sommarland i Skara, skapa förutsättningar för en mer småskalig och lokalt anpassad turism. Med stöd från glesbygdsdelegationen har också ett sådant arbete inletts i syfte att utveckla t.ex. med fåbodsturism och byturism. Sedan många år tillbaka har även LRF arbetat med att ordna bondgårdsestivon. Utvecklingen av turismen längs inlandsbanan är ett annat exempel på lågpristurism som bygger mycket på resenärernas egen initiativkraft. Det är viktigt att turistrådet och andra samhällsinsatser inte ensidigt stirrar sig blinda på de stora koncentrerade turistprojekten utan aktivt stöder även denna typ av decentraliserad och enkel turism, som har förutsättningar att ge sysselsättning i många delar av landet.

En resurs för turismen på landsbygden är de stora kulturella värden som finns där i form av otaliga kyrkor, slott, bruksmiljöer, kulturlandskap, fornminnen, småstadsmiljöer osv. vilka bättre bör utnyttjas för småskalig turism.

Ett särskilt uppdrag bör ges till turistrådet att utreda möjligheterna till en småskalig turism på landsbygden utifrån landsbygdens egna förutsättningar.

Bredda och utveckla landsbygdens kultur- och föreningsliv

Mot. 1988/89
A477

En god landsbygdsutveckling måste utöver materiella förhållanden, sysselsättning, bosättning och kommunikationer även innefatta en utveckling av kultur- och föreningsliv.

För att dagens människor ska trivas och vilja stanna på landsbygd och i småort krävs ett utvecklat kulturliv och tillgång till olika fritidsaktiviteter för alla familjemedlemmar. Den tiden är sedan länge förbi då jakt, fiske och en vacker natur kändes som tillräckliga beståndsdelar i fritiden på landsbygden. TV, radio och video kan inte ersätta behovet av utvecklat kultur- och föreningsliv. Det är särskilt angeläget att bredda och utveckla möjligheterna till fritidsaktiviteter för kvinnor och ungdomar. För många män är fortfarande jakt, fiske och friluftsliv en dominerande fritidsverksamhet.

Många kommuner har uppmärksammat att kultursatsningar skapar ökad sammanhållning på en mindre ort, ger större självkänsla och utrymme för kreativitet samt kontakter med människor från andra delar av landet. Det är enligt vår mening en betydelsefull uppgift för kulturrådet att stimulera en fortsatt utveckling av kulturprojekt i mindre orter. Villkor för stöd ska vara att projektet genomförs på en ort med mindre än 5.000 inv och att projektet engagerar en stor del av lokalbefolkningen. Projekten bör också vara nyskapande i någon mening. Stöd bör kunna ges även till befintliga projekt för utvecklingsarbete.

Utbildning för landsbygdens behov

En viktig del i en positiv landsbygdsutveckling är en bra och fungerande skola. Det är väsentligt att både bildnings- och utbildningsbehov inte eftersätts. Nedskränningar på skolan drabbar oftast först skolor i glesbygd. Centerns krav på rejäla satsningar i skolan är också en garanti för att landsbygdens skolor kan bibehållas och utvecklas.

En annan viktig resurs för landsbygden kan folkhögskolorna vara. Dessa har betydande möjligheter att lokalt spela en roll som centrum på landsbygden för bildning och kultur. De bör också kunna stimulera till nytänkande och innovativa insatser för att främja landsbygdens utveckling. Vuxenutbildningen är av stor betydelse för landsbygden.

Forsknings- och utvecklingsinsatser

Det är viktigt att forskningsinsatser som syftar till att utveckla landsbygden baseras på landsbygdens förutsättningar. Det är därför nödvändigt att betydande insatser sker på forskningsområdet som syftar till att utveckla landsbygdens basnäringar. Tillvaratagandet av jord, skog och andra resurser är av stor betydelse för hela samhället. Vi anser att lantbruksuniversitetet måste få ordentliga resurser avdelade för forskningsinsatser i syfte att utveckla landsbygden.

Insatser för informationsteknologi i glesbygd är ett annat viktigt område som måste stimuleras. Berörda statliga verk och myndigheter som t ex televerket och STU, har här ett stort ansvar för att den "nya" tekniken kommer landsbygden till del på samma villkor som mer tätbefolkade områden.

Folkbokföringen

På regeringens förslag har riksdagen fattat beslut om att folkbokföringen skall flyttas från de små församlingarna till de lokala skattemyndigheterna. Denna koncentration och försämring av servicen till enskilda människor genomförs till en merkostnad på en kvarts miljard. Beslutet innebar att ca 2 200 arbetstillfällen försvinner från församlingarna. Detta drabbar främst kvinnor på landsbygden. Centerpartiet anser att detta beslut måste omprövas och ett nytt beslut fattas, där det fastslås att församlingarna skall ha ansvaret för folkbokföringen.

Avdrag för arbetsresor

För arbetsresor med egen bil får i självdeklarationen göras ett reseavdrag på kronor 10:20 per körd mil. Från detta avgår schablonavdraget på 3 000 kronor. Införandet av schablonavdraget har inneburit att mellan 250 till närmare 300 mil får köras utan arbetsreseavdrag för det stora flertalet arbetspendlare.

Det är förvånande att socialdemokraterna mitt under Europarådets kampanj för landsbygdsutveckling kommer med ett förslag som skulle bli förödande för människorna på landsbygden och dess små orter. Socialdemokraterna har i sitt förslag om stor skattereform föreslagit att inga som helst reseavdrag skall få göras för de första fem milen enkel väg, arbetsresa. Detta kommer att drabba landsbygds- och småortsboende omänskligt hårt. Många pendlar emellertid också ut från stora orter till mindre orter. Dessa drabbas på motsvarande sätt.

Reseavdraget (10.20/mil) är efter skatt som reseersättning i "reda pengar" värt mellan ca 1 krona till 7.50 kronor per körd mil. Detta beroende på inkomstläge och schablonavdrag. Detta skall jämföras med att riksdagsmän och andra som har rätt att köra bil i tjänsten har rätt till en reseersättning på 19-19.30 per körd mil, dvs. mångdubbelt mer per körd mil.

Enligt vår mening får inte reseavdragen försämrats som socialdemokraterna föreslår utan reseavdragen bör tvärt om förbättras. T.ex. bör reseavdragen inte drabbas av hela schablonavdraget på 3 000 kr.

Det kan också noteras att medan reseersättningen för tjänsteresor stegvis höjts till nu 19-19.30 per mil så har reseavdragen för arbetsresor inte alls höjts i motsvarande grad.

I det pågående skatteutredningsarbetet bör också utredas om reseavdragen för arbetsresor skall få göras i form av en skattereduktion, exempelvis 6 kronor i skatteminskning på slutskatten per körd mil. En sådan skattereduktion skulle vara en klar förbättring för minst 9 av 10 som har reseavdrag för arbetsresor. Reseavdragen skulle då inte bli inkomstberoende utan ha ett lika värde för såväl den deltidsarbetande låginkomsttagaren som för höginkomsttagaren.

– Landsbygdsutveckling

Sammantaget krävs det betydande insatser för en positiv landsbygdsutveckling. Vi föreslår att 200 milj. kr. anvisas nästkommande budgetår för utvecklingsinsatser på landsbygden. Dessa medel är avsedda för projekt som inte kan få stöd inom ramen för det ordinarie regionalpolitiska stödet.

– Landsbygdens elektrifiering

Det kvarstår enligt vår mening fortfarande ett betydande behov av upprustning och nyanläggning för att vidmakthålla och fullfölja landsbygdens elektrifiering. Centerpartiet anser det därför mycket angeläget att det utöver de 2,5 miljoner som anvisas i budgeten för stödåtgärder anvisas ytterligare 3 miljoner om totalt 5,5 milj. kr. Detta är nödvändigt om det skall vara möjligt att fullfölja de uppgifter som riksdagen avsåg när beslut fattades om upprustningsprogrammet för landsbygdens elektrifiering.

Sammanfattningsvis innebär våra viktigaste förslag för landsbygdsutveckling följande:

- att det direkta stödet till landsbygdsutveckling ökar med 200 milj kr
- att glesbygdssstödet utökas till 400 milj kr
- att en kraftfull upprustning sker av grusvägnätet genom möjligheter att genomföra beläggningsarbeten för 500 milj kr
- att de landsbygdsboende får rimliga villkor för sina arbetsresor genom bevarad avdragsrätt med lika värde för alla
- att ytterligare medel avsätts för att genomföra programmet för landsbygdens elektrifiering
- att de arbetstillfällen som folkbokföringen ger ute i församlingarna inte centraliseras i statlig förvaltning utan finns kvar inom kyrkan.
- att jordbruket ges en bra möjlighet att ställa om och utvecklas för en ny situation genom att ett särskilt omställningsstöd utgår.
- att ungdomen får bättre möjligheter att bo och forma sina liv på landsbygden och i småorter genom stimulanser till ungdomsbostäder
- att småföretagsutvecklingen får en särställning i näringspolitiken bl.a. genom att i differentierade arbetsgivaravgifter ge de små rättvisa villkor i förhållande till storföretagen.
- att den statliga verksamhetens service garanteras
- att de vattenkraftsproducerande kommunerna erhåller en återbäring motsvarande 1 öre kwh.

Hemställen

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av insatser för landsbygdens utveckling samt hemställer om att riksdagen hos regeringen begär förslag till ett åtgärdsprogram i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att riksdagen beslutar till Landsbygdsutveckling m.m. (nytt anslag) anvisa 200 000 000 kr. för insatser i syfte att utveckla landsbygden i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om glesbygdsdelegationens roll för en positiv utveckling av landsbygden. Mot. 1988/89 A477

Stockholm den 25 januari 1989

Börje Hörnlund (c)

Per-Ola Eriksson (c)

Kersti Johansson (c)

Göran Engström (c)

Marianne Andersson (c)

Håkan Hansson (c)

Roland Larsson (c)

Ivar Franzén (c)

Kjell Eriksson (c)

Jan Hyttring (c)

